

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПЕДАГОГА ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК СТИМУЛЮВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ

М. І. ПИРОГОВА

Олена Пісоцька

Полтавський державний педагогічний

Університет ім. В. Г. Короленка

*„ ...Учитель тоді відповідає своєму призначенню, - коли він у змозі
розв'язувати одночасно завдання навчання і виховання. ”*

М.І.Пирогов

Ключові слова: *система стимулювання, наглядність, навчально-виховна діяльність, вчитель, педагогічна спадщина.*

В умовах модернізації освітньої галузі в Україні, коли відбуваються докорінні зміни в меті, змісті, структурі змісту освіти школи, контролі та оцінюванні навчальних досягнень школярів, особливого значення набуває проблема відносин між вчителями та учнями та стимулювання навчально-виховної діяльності учнів, від чого значною мірою залежить результативність усіх освітніх перетворень.

До вивчення педагогічної творчості М.І. Пирогова вчені зверталися постійно, починаючи з К.Д. Ушинського та М.О. Добролюбова. З 90-х рр. ХХ ст. аналізу підлягали твори педагога такими науковцями як Л.Бондар, О. Горчакова, Ж. Ільченко, О. Кравченко, Г. Савенок та ін., що розкривали загальнолюдські цінності його педагогічної концепції. Проте проблема стимулювання в педагогічній творчості М.І. Пирогова цілісному аналізу не піддавалась.

Таким чином, у сучасних умовах ця проблема набуває актуального значення, що вимагає проведення відповідних теоретичних досліджень.

Об'єктом нашого дослідження є педагогічна спадщина М.І. Пирогова.

Предметом дослідження є специфіка розв'язання проблеми стимулювання та взаємовідносин між вчителем та учнями в педагогічній спадщині М.І.Пирогова.

Мета дослідження полягає в науковому аналізі та узагальненні концептуальних положень системи стимулювання доробку М.І. Пирогова щодо специфіки і динаміки становлення системи стимулювання навчально-виховної діяльності.

Про М.І. Пирогова, як про кожну видатну людину можна казати безперервно, ніколи не вичерпував усього багатства його особистості та творчості. Творча спадщина М.І. Пирогова вражає нас яскравістю, сучасністю, вона як джерело думок з котрих впливають найбільш важливі та складні задачі, над рішенням котрих сьогодні працюємо ми, і будуть працювати наступні покоління науковців.

Ім'я Миколи Івановича Пирогова становить гордість і славу Вітчизняної педагогічної науки . Своєю видатною діяльністю як в області медицини, так і народного утворення Н.И. Пирогов заслужив вдячність широких мас і педагогічної громадськості. Його педагогічні ідеї є джерелом наукової творчості й практичної діяльності. Вони близькі нам і сьогодні актуальністю поставлених проблем, таких, як єдність школи й життя, педагогічної науки й практики; навчання, що виховує, "гармонійний розвиток всіх уроджених сил народу ", виховання людини - громадянина, корисного своїй країні.

У даній статті ми спробуємо, по можливості, докладно розкрити зміст педагогічної діяльності чудового російського хірурга, педагога, просвітителя й організатора Н.И. Пирогова, творча спадщина якого увійшла в скарбницю вітчизняної педагогіки.

Початком педагогічної діяльності М.І. Пирогова можна вважати 1836р.. коли його 26-річного вченого було обрано професором хірургії

Дерптського університету. Вже тоді відчуваючи свою високу відповідальність перед молоддю, яку навчав, він прагнув вести викладання на високому науково-теоретичному рівні. Він викладав дуже доступно і цікаво, поєднуючи теорію з практикою. Винятково чесна людина, блискучий лектор, М.І. Пирогов став одним з кращих викладачів університету. Такі якості, як простота у відносинах із студентами, уважне, чуйне ставлення до них, принесло йому заслужений авторитет серед молоді [1].

Слава М.І. Пирогова як клінічного викладача була настільки великою, що студенти намагались отримати переведення під його керівництво з інших учбових закладів, щоб тільки пройти "пироговську" школу. Проф. В.М. Флоринський, пише про "незвичайний дар викладання і незрівнянну техніку Миколи Івановича при проведенні хірургічних операцій" [3]. Проф. Н.О. Ковалевський (1881), який був у числі вихованців Професорського інституту за кордоном, котрим керував і перевіряв М.І.Пирогов у 1862-1866рр., каже про ту юнацьку гарячість в отриманні знань, котрою М.І. Пирогов заражав молодь.

Подібні відгуки давали інші молоді вчені, які знаходились разом з М.І. Пироговим за кордоном – І.І. Мечников, І.М. Догель та ін. Таке надзвичайне відношення до молоді, було такою же невіддільною якістю М.І. Пирогова, як і його педагогічний талант.

У 1856 році в журналі "Морський збірник" М.І. Пирогов опублікував статтю "Питання життя". В цій статті він виклав двадцятилітній досвід викладання студентів, які були його учнями, і недоліки яких він добре знав. У цій статті М.І. Пирогов пристрасно формулює свої погляди на роль і значення виховання, на формування людини мислячої, високоморальної. Він описував це дуже переконливо, навіть з немалим внутрішнім болем, виступав проти становості в освіті і вихованні. Великій гуманіст М.І. Пирогов пише, що всі хто готується бути корисними громадянами, повинні спочатку бути людьми. З опублікування цієї першої педагогічної

статті почався новий віток у житті Миколи Івановича, як піклувальника спочатку Одеського, а потім Київського навчального округу. Вона звернула на себе увагу громадськості передовими ідеями про загальнолюдське виховання, зробила ім'я автора широко відомим.

Цей труд змусив зовсім по іншому підійти до питання освіти, яка є невід'ємною частиною життя всього суспільства на протязі існування людства.

Період роботи у навчальному округу був дуже багатогранний. Пирогов дуже протилежно, різко ставився до системи викладання, яка була спрямована на заучування предмета. Він пропонував щоб ті хто навчається вміли мислити, були заохоченні до навчання, а ті хто викладає – займались підвищенням своєї педагогічної майстерності. Він оцінював ділові якості викладачів та вимагав щоб вони приділяли більше уваги на те, як вони викладають, які прийоми для кращого і свідомого сприйняття матеріалу вони використовують, яка наглядність викладання [7].

Визначаючи своє ставлення щодо постановки освіти у вищій і середній школі, М.І. Пирогов вимагав свідомого, глибокого і міцного засвоєння знань учнями, що можна забезпечити завдяки доступності навчального матеріалу і високому мистецтву викладання. "...Головне для вчителя, - писав учений, - зуміти викласти свій предмет так, щоб учень його засвоїв"[2, с.103] Необхідно щоб учні усвідомлювали, а не бездумно заучували ті чи інші відомості. Педагог вважав некорисними, а навіть шкідливими ті заняття які не забезпечують міцних і глибоких знань. Він був впевнений що вони сприяють розвитку верхоглядства, та легковажного ставлення до справи.

Пирогов вважав, що на перше місце педагоги повинні ставити активні методи навчання, які мають розвивати і стимулювати мислення учнів, їхні здібності і інтереси. Мають бути прищеплені навички самостійної роботи.

Після відвідання Катеринославської гімназії він писав: "...Метод викладання природничої історії я знайшов неприродним. Учитель не звертав ніякої уваги на розвиток наочності та спостережливості в дітей..." [2, с.294]. Тримання класу на уроці в постійній увазі є прямий обов'язок вчителя. "Хто з учителів не знає, чим зайнята голова кожного з його учнів у той час, коли він навчає, той не вчитель, і училище, в якому таке можливе, не училище, а розсадник майбутніх мухоловів"[4, с.446]. *Основа методичного мистецтва, казав вчений, - вміле поєднання наочності і слова.*

М.І. Пирогов радив вчителям в процесі навчання використовувати розповідь, бесіду, пояснення, практикувати самостійні практичні роботи учнів, особливо написання творів, використовувати всі ті засоби і прийоми, що стимулюють в учнів розвиток інтересу до предмету і знань взагалі. Педагог вимагав приділяти якнайбільше уваги таким дисциплінам, як література, історія, а також позакласному читанню і літературним бесідам.

Саме Микола Іванович наголосив на потребі розвивати у дитини уважність: "Вправління уваги – ось справжнє завдання школи і виховання. Пам'ять та уважність не йдуть поруч. На його думку, для розвитку уважності учня у вчителя, наставника є багато засобів. Він писав, що "...не той добрий наставник, хто, володіючи знаннями, викладає розбірливо і сумлінно свій предмет учню, а той, хто вміє добре поводитися з уважністю своїх учнів" [5, с.142].

Сучасне значення має вимога індивідуального підходу до учнів, вивчення особистості кожного з них як необхідної умови оптимізації навчально-виховного процесу. Учений вимагає від педагогів, щоб вони враховували психічний настрій дитини, стан, який виникає за певних зовнішніх обставин і зумовлює високу сприйнятливість вражень. На його думку, слово справляє сильну дію на дитину, під його впливом в уяві виникає образ, що залишається в пам'яті назавжди. М.І. Пирогов зазначає,

що виховання дитини треба починати з "колиски". "Ігри, забави і заняття в цьому віці повинні бути вже досить значними для проникливого спостерігача; на них можна заснувати ймовірну прогностику" [5, с.148].

Особливої ваги М.І. Пирогов надає „розвиткові тієї чи іншої розумової здатності” учнів, що досягається внаслідок застосування вчителями різних способів викладання. Пирогов дуже цінував вчителя - наставника. Він пропонує всім директорам обговорити з ними ті „способи і методи, які будуть застосовані при викладанні різних предметів для розвитку сприйнятливості учнів, їхньої уваги і самостійного судження”[6].

Учитель, на думку Миколи Івановича, займає центральне місце у навчально-виховному процесі. Учителю відводиться вирішальна роль як викладачу й вихователю. Учитель тоді відповідає своєму призначенню, коли він в змозі розв’язати одночасно завдання навчання і виховання. Висока моральність педагога – основа моральності дитини. Вчений підкреслював, що успіх тут залежить перш за все від взаємодії вчителя і учнів. Збуджувати в дітях любов до занять, розвивати розуміння, викладати науку так, щоб вона „була сприйнята не вустами, а головою учнів.., розмовами і читанням моральних книг розвивати в дітях поняття про обов’язок, почуття честі та любов до наукових знань” – це є головні вимоги які М.І. Пирогов висував до вчителів.

Отже, можна з упевненістю сказати, що творча діяльність видатного медика-педагога співзвучна сучасним поглядам та вимогам щодо загальноосвітньої і вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чорний В.П. Науково-педагогічна діяльність М.І. Пирогова / В.П. Чорний // Радянська школа. – 1981. – № 12. – С. 79-84.
2. Сочинения: В 2-х т. – К. : Изд. Пироговского т-ва, 1910. – Т. 1. Педагогические и общественные сочинения. – 2с. 962 стб

3. Флоринский В.М. Воспоминания / В.М. Флоринский // Ученые записки Казанского университета. – 1881. – № 3. – С.11.
4. Избранные педагогические сочинения – М., Изд-во АПН РСФСР. – 1953. – 752 с.
5. Пирогов Н.И. Собрание сочинений: В 8-ми т. – Т.1. – 8. – М., Медгиз. – 1962. – Т. 8.
6. Компанец В.С. Психолого-педагогічні погляди М.І. Пирогова / В.С. Компанець // Початкова школа. – 1985. – № 11. – С. 78-80.
7. Саркисов Д.С. Идеи Пирогова в их историческом развитии // Хирургия. – 1992. – № 1. – С. 3-14.

В данной статье рассматриваются профессиональные и личные качества учителя, анализируется система стимулирования учебно-воспитательной деятельности в творческом наследии Н.И.Пирогова. Исследуются взгляды Н.И.Пирогова на роль, значение, цель обучения и воспитания детей.

Ключевые слова: *система стимулирования, наглядность, учебно-воспитательная деятельность, учитель, педагогическое наследие.*

In the present article the professional and individual qualities of the teachers are described. The system of education's stimulation in N.I.Pirogov's creative heritage is analyzed. Pirogov's view towards the role, the meaning and the aim of the education is investigated.

Key words: *stimulation system, visual methods, teaching and educational work, teacher, pedagogical heritage.*